

אפרים א. ליסיצקי: מדורות וזעקות

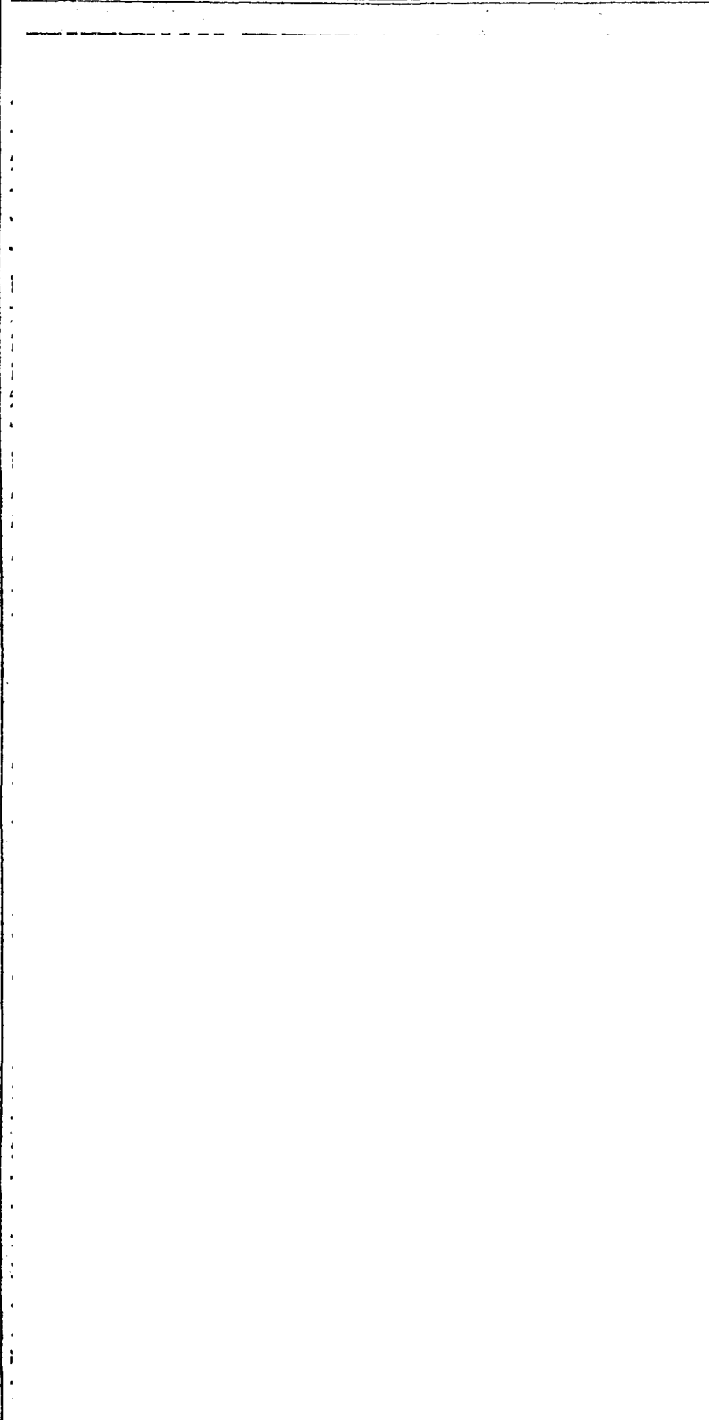
אם הרי אמריקה ההווית כמעט לא נצדדו עדיין כל עקר בצדור שורתם של המשוררים העברים אשר מעבר לאוקיינוס, נתנוס ברכה למשורריו האמי דיקאיים, שהם סביאים אלינו לעתים צלילים והרם משירת קדוסייה של ארמת אמריקה, מן השירה המופלאה הנועת ליד המרדיות הרועכות של שרירי שבי טי ההורים. יצירות שאובות מעולם ההורים יש בשירתנו גם באפיקה (מול אוהל תימורה" ל. ב. סילקינד) וגם בלידיקה (והממם שותקים" ל. אפרת). והנה יצק המשורר ליסיצקי מתומר זה שירת-עלילה רבתי של חיי שבטים, עולם רמונם ועולם מציאותם, הליכות גבוריהם, אָשרם ומצוקתם בני אֶזת יער וערבה, יחד עם לבטיהם ופר פרוי נסיחתם, כשעמו עליהם יצדרי אָרם זרים מעבר ל"מים הפבריים".

ראשית ואחרית נושקות יחד בפולקי לור ההורי. שירת-בראשית ענינת צלוי לים מהולה בשירת-אחרית טראגית של נוע אובר. היוצר הרגלה כמעין זה מסנן מרעת ושלא מרעת דרך יצירתו את הצלילים הקרובים לנפשו. לונגפילו האמריקאי שד כְּאֶזני העולם התרכוזי את "שירת היאואתה", שירה עריכה, המה ונאודרה, שירת טבע ושירת צאצ' או האָרם, שירת אגדה ושירת חיים שהם עצמם אגדה. על רקמת העלילה של המשורר העברי ורעה העצבת של המדורות הרועכות. כל הנסיבות צופי נות בקרבן נרעיו אחריות רעה. חיי השכטים וחיי הגבורים, נושאי העלילה, הולכים כנחלים לאברון. הגבורים נכרי וים הם בדיה-משמעות: בחייהם שור רים יחד קרנורל אישי וקו גורלו של השבט ושניהם טראגיים הם. עצם היופי הוא פה טראגי. לכן אין פה שוועת מרי אלא פיוס אָלני. באחר הפרקים שגֶפֶר על ציר-שבט שיצא בבצורה לתור אדמה הרשה וגילה יער שופע כל פרכה, אך רוח רעה, נעימת זסידות ער כלות הנפש, מתעתעת אוהו והוא אובר כטרם יביא בשורתו לשבט. יש סן הסמל העמוק בצידוה זה של הוח משהית המנעימה כזמירות. יש נועם שובה לב בכוחות המדיחים את האָרם ומספלים כל ישע. אָכן זוהי הגותם של שרירי נוע, שנקפד בידי בוכשים "לכני פנים", אשר פרצו אל תמוסו ננורל בלי-יעתר.

המראגיות הריאליזית של עלילת הסי פר עולה בפרקים שרקמתם היא היסטורי רית, — וההיסטוריה של שבטי אמי דיקה פותחת רק בפרק האחרית שלהם, פרק פנישתם עם יוצאי יבשת אירופה. כך יש ימים טרוטרמים בצפון הרחוק, שזריחתם היא שקיעה. ההיסטוריה הניהה עליהם מיניה וביה. את אור בלהותיה. באמת ריאליזית תוארו פה הרברים. האמון והתום של "הפראים" פוושטים להוות יד-שלום אל המרמה הצינית של בני-יהודה-האבה, אשר שלר פם הם חושף מחר את צפרניו ומלי-תעותיו. ברברייניות תמים ונוגעים עד הלב סוכיחים ראשי השכטים על פניהם של הלכנים את כחשם ובניתרם, מידות שלא דרו מעולם אצל ארומי העור בכפיפה אחת עם מקטרת הש-

לום. שנונת היא הריאליסטיקה של "איש הרפואה", המורה רעה ושר בשרי רים בקרב שבטו, כנגד הנוצרי, שרועה לפפות על הארומים גם את אלוהיו. אך לא בדברים נבוחים אפשר להטות את יד הנורל. אחרית הרברים ידועה. והמשורר מאציל זֶךְ ויפעה על הנכרי רים, הסתים מות-נדיבים. תגנת האחי רית הואת פורשת צלה וצל צלה עד לראשית העלילות, אך גם הראשית הרחוקה שולחת הריה עד הלום. בראשית היה המיתום. הספר מתי חיל בסופר מיתי — סיפא-אהבה בין בראדמות, נשיא שבט, ובתולה הכוכבים — שחוטיו הענגוים ארונים בכל הרקמה הבָּקָה, כעורקים ורורים בכשר השיש. המיתולוגיה של כל העי מים יודעת מוטיב זה של אהבה בין ילדי ארסה וילרי פרומים, המסמל יסוד אנושי עמוק, אולי את העמוק ביותר שבכיוספי האָרם. היוונים, שוחרי ההר-מוניה הממונת, ראג באהבת-ערבות בין בני אלים ובני תמותה מזינת בר-

כה, שממנה נולדים הגבורים. כמיתוס ההורי הלוח פרוש גורל עצוב על אהבה זו. זוהי תכלת אושר שלא ניתנה מתנה ליצורים. בני ארסה וכוכבים אי גם יכולים להתמונ עד תום; יש באה בתם, העזה והענוגה מכל אהבה, שיר בלי-נושם לעולם, המוביל לאברון. מן טיב זה רוקם פה ברקות מפליָאָה ומחל חל באין רואים בכל מהלך העלילות. בתולת הכוכבים, אשת נשיא השבט, קופצת למצולות נהר, בהופיע שם לפי ניה חיוני-מקמם פמעל; בת הפרומים מונקת אל בבואת המדומים שהיא מצולת אברון. זהו מפתח ססלי לכל המסופר אחר כך, גם האגרי וגם הדי-אלי. כמיתוה של כל גבור מנכורי האָפּוֹס הוה יש מן הזינוק אל על. נתיב חייהם של הגבורים משתלשל ויורד, ויפעת נפשם עולה ועולה לקראת איוו פסכה — לקראת מותם, שהוא שיא של תפארת אהבה ותפארת לב. האחי בה רועפת פה אך ויתר והקרבנה, היא הולכת מערנות ומנועה אל הור טרגי.

יפות הן פה האהבות ויפות המיתות וגשר רק נטוי ביניהן, אהבתו של מיראינגת, הגבור הראשי פה, לבת בתולת-הכוכבים, היא חורה והעמקה של מוטיב האהבה המסתורית האמורה. האהבה אובדת בגלל אהבתה, אך האהבה אינה ספה, היא תופפת על חיו של הגבור, ככאטרוסה על חיו של רנטה. ואף הוא, מיראינגת, הולך לפקוד את אהובת נפשו בנוף הרותות, וחוזר במצורה להשלים את צבא חיו ומפעלותיו על ארסות. אושר-החיים החוסק מבני-ארסות רזחמים אלה עוד רוסו אליהם כתומו מעם נוגי-הרעות או אייה-הרזכים אשר מעבר לחיים.

נאה מווגים יסודותיו של הספר: האגדה אינה תולשת את המציאות, הליך ריות אינה מתחזקה את האמיות. יפה מבנהו, השתרשות חוליותיו זו בזו, המחבר השתלט על חומר עצום של מיתולוגיה, פולקלור, וכיו סארעות, שירי עם, תיאורי הוי ותיאורי נוף והציב בנין גדול ומוצק. אפשר לציין בו לפעמים אריכות לשונית בהרצאה, אך אי אפשר לצמצם את מספר עשרים ושנים הפרקים המלאים כולם עליזה מרתקת. זהו אָפּוֹס רב-מידות ירביסוי רות כאחר מיצירות האפוס הגדולות בספרויות העולם. בשירתנו זוהי וראי תנופת הראויה להתכבד, אף מצטרפת לנמיה כללית, המתבלטת כיום בספרות העברית.

לאחר תקופת-שלטון ממושכה של השיעורים הזעירים בספרותנו, של הנזי כילה זהשיר, ואם בנכורות — הספוח והפואימה — עלה בה על העליונה רצון להיחב בר ולאורך נשימה, להיפח שלמעלה סג' מפחים ומד' אמות. התי קופה הקרמת כאילו ייחרה עצמה להשי חות הכלים, להעמקת העין, לחיטוב הצורה ולמיוחן הקו הבודד. הגנה מבקי שים הכלים המתקנים את תשמישם המלא, הקו הכבוש רוצה להימתח לשטה, אבן-הגזית להשתקע בבנין. בנין נטוי כמו רמים — זהו אולי נרול רצונותיה של ספרותנו כיום, המתגלה בכל התחזי טים — ברומן, בררמה ובשירה. המי ניאמורה השלמה לא תחדל ודאי לשעי שע את הנפש היפה הן של יוצר והן של קורא, אך היא הופכת לעינינו לפרי פראה בעלמא לגבי היצירה רחבת-הירים, ההולכת ונעשית לחסיהתום. אין ואת, כי אם איזה יסור של עמידה הוצק עתה בדרך יסוד המתיק את הלכנות מן הצמצום אל הרחבות. השיר הלידי, למשל, חדל לפעם את הלכנות, לא משום שכלל השירים הנכתבים בימינו נרעים הם, — חלילה מלהליו לזות-שפתים כזו על שירת ימינו — אלא משום שעצם הסוג הזה אין בו, כנראה, עתה כדי רווה. בשפת-השאין כמיוסה מן האוזן חובע הקורא מאת הסופר: הבה לי מנת לחמי, את הרחב שבחיים, את הרמפה שבחיים, את החיים שבחיים, והסופר נתבע ונותן כפי יכלתו. לפי שעה נאזהה רתכות היצירה בשטחים רחוקים: ברומן היסטורי, בררמה עלי היסטורית, באפוס פרוהיסטורי. אך רק כשע סכולם אל היצירה המיתית הגדולה של תפוחנו.